

Szűcs Gábor: *Petőfi halála. Febéregyháza, 1849. július 31.*
Corvina, Budapest, 2011, 75 l.

Petőfi Sándor halála óta mindegyik generáció felteszi magának azt a kérdést, hogy hol és mikor, milyen körülmények között halt meg a 19. század egyik legnépszerűbb költője, hol van a sírja. És minthogy a nyugvóhelyét azóta sem lelték meg, a korábbi feltevéseket újra meg újra górcső alá vesszük, és az éppen lendületbe jött profi vagy amatőr kutató egykori eredményeket elvet, másokat pedig valószínűsít. Most is ez történt. Dienes András *Petőfi a szabadságharcban* című, 1958-ban megjelent könyvét minden Petőfi-kutató alapmunkának tekinti, amelyet helyszíni kutatások előztek meg. Talán csak a „szibériai elhalálozás”-pártiak nem tekintik annak, de ők nem is törekszenek a tudomány megkövetelte érvelésre illetve objektivitásra. Szűcs Gábor is végig követi Dienes megállapításait, sok mindenben igazat ad neki, de végső következtetéseit elveti.

A fiatal történész rövid, korrekt jegyzeteléssel ellátott, de mégis ismeretterjesztő jellegű összefoglalást ad Petőfi halának helyét, időpontját és a sír feltehető elhelyezkedését illetően. Ebben leírja a korábbi összehasonlításokra alkalmat adó, a kutatók számára ismert közhelyeket is. Janus Pannonius írta, hogy a csatadalokat író költőnek nem kötelessége csatában vagy ütközetben bevégeznie életét. Mégis sokan a kortársak közül ezt gondolták Petőfiről, erre hívták fel figyelmét, mondhatjuk úgy is, újságírói szlenget használva, erre unszolták. Ezt tette Vahot Imre is a Budapesti Divatlap melléklapjában, a Nemzetőrben. Néhány visszaemlékező úgy írja meg évtizedekkel későbbi gondolatait, halvány emlékeit, amit tényeknek gondol, hogy annak idején nem volt ott a csataterén. Így volt ezt Lengyel Józseffel, aki ezredorvos volt, így Haller Józseffel, akinek a birtokán terült el az egyik tömegsír a négyből, és éppen így August Heydte osztrák tiszttel is, akinek az volt a feladata, hogy a csata után szemügyre vegye a halottakat. Körülbelül ötszáz hullát nézett meg és írta le, hogyan néztek ki. Ezeket a tényeket foglalja össze és bírálja az e témában legújabb könyv szerzője. Megállapítja, hogy az utóbbi két személy (Haller József, August Heydte) sohasem látta élve a költőt. Továbbá azt is, hogy Petőfi nevét gyakran írták a 19. században y-nal, és hogy a magyar katonák között szerepelt még egy Petőfy. Ez alkalmat adhatott a tévedésekre is. Tegyük hozzá, hogy a szabadságharcban rész vett a költő öccse, Petőfi István is, aki azonban túlélte a véres küzdelmeket. Bár erről Szűcs Gábor nem tesz említést.

Dienes András Petőfi Sándor költő, Bem adjutánsa elhalálozási helyét az Ispánkútnál jelöli meg. Ezt szerzőnk hibának tartja. Máiig egy megkopott dombormű jelöli Ispánkút helyét, amit a turisták szívesen látogatnak meg. Szűcs szerint Kurka Mihály kortárs, aki július 31-én éppen egy hete, hogy főkancelláriai ordenánc volt, látta elesni Petőfi Sándort. A muszkák fegyvere által vesztette életét, de nem dzsidával, hanem karddal ölték meg. Kurka és Petőfi nem arra menekültek, mint a többiek. Gyalókay Lajos felajánlotta Petőfi Sándornak a kocsiját, de ő nem fogadta el, futott tovább a kukoricás irányába. Pedig a költő ekkor már nagyon fáradt lehetett,

idézi fel az emlékezéseket Szűcs, hiszen előző éjjel nem aludt, mert a Gyárfás-fogadóban vacsoráztak, és ébren töltötték az éjszakát. Az ütközetben ráadásul (Kedves Gyula és Hermann Róbert küzdelme, hogy a Petőfiről írók Segesvár helyett Héjjasfalvát–Fehéregyházát jelöljék meg a július utolsó napján lezajló hadművelet színhelyéül, és helyesen ütközetnek nevezzék) 4–5 km-t kellett gyalogolnia, hiszen lova ekkor már nem volt. Bemtől kapott lovát korábban anyagi helyzete miatt el kellett adnia. Szűcs szerint a költőt a Szöllőhegy lábánál szúrták le. Ennek közelében a Csonta-kert található mint tömegsír hely, de ide csak egyenruhásokat temettek, a helyet azonban Kővári László történész korábbi véleménye szerint nem tárták fel. Tudjuk, hogy Petőfi ekkor nem tiszti egyenruhában, hanem nemzetőri vászonzubbonnyban volt, mivel az egyenruháját éppen akkor készítették neki. Többszöri lemondása, a hadseregből való kilépése miatt történt ez így. Itt és ekkor fegyvere sem volt, tehát nem is tudott védekezni.

Szűcs Gábor néha elhamarkodott kijelentéseket tesz, és több alkalommal nem utal a hadtörténészekről származó adatokra. A következő megállapítása kissé sértő: nem irodalmárként kell keresni Petőfi sírját, hanem tudósként. Hadd emlékeztessük Szűcs Gábort, hogy az irodalomtörténészek is tudósok, nemcsak a történészek és hadtörténészek, levéltárosok, könyvtárosok stb. Éppen így megspórolja az utalásokat Papp Kálmán esetében is, aki több évtizedes kutatásait már nem tudta közzé tenni, ezek nagy része kéziratban található a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Szűcs Gábor felmenője Papp Kálmán mérnök, aki több évtizedet töltött Petőfi halála helyének, körülményeinek és csontjai felkutatásának lehetőségével. A könyvterv gépiratban maradt a Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtárában. Két példány is van belőle, helyesebben három, a harmadik már a képanyagot, térképeket is tartalmazza.

Ezt a Papp Kálmán-anyagot is használta Szűcs Gábor könyve megírásakor, ezt írja a *Petőfi halála* című könyv *Köszönetnyilvánítás* című fejezetében: „Mindent köszönök Papp Kálmánnak [...], akivel ugyan soha nem találkozhattam, mégis, úgy éreztem, valahonnan figyel engem, vizsgáló szemmel nézi, amint *Az ottfelejtett ember* című egykori könyvtervét olvasom, azt a megfeszített kutatómunkával létrehozott dolgot, amely soha nem került a nyájas és értő Olvasó elé, mert rossz időben, rossz helyen keletkezett. Papp Kálmán az 1980-as évek derekán, nyugalmazott mérnök léte, nyugdíjának minden fillérjét ráfordítva próbálta kideríteni a nagy ártatlan igazságot, és tulajdonképpen sikerrel is járt, még ha a siker általános értelemben vett jelentését sohasem tapasztalhatta meg.” Ezen az udvarias fordulaton túl egyetlenegyszer hivatkozik még a gépiratra, amiből pedig sokat merít, a 39. oldalon 1849. július 31-e meteorológiai helyzetével kapcsolatban. Noha a könyv számos adata és következtetése ebből származik. Papp Kálmán gépirata egy térképen végigköveti a korabeli éppen arra menekülő kortársak, katonák és civilek menekülési útvonalát. Az anyag azonban régi, azóta megjelentek tanulmányok, szakkönyvek a kérdésben is (például KOVÁCS László, *Csalóka lidércfény nyomában. A szibériai Petőfi-kutatás csődje*, Bp., Argumentum, 2003; KEDVES Gyula, RATZKY Rita, *Csataterek Petőfije*, Bp., Timp, 2009.), amelyekre Szűcs Gábor nem hivatkozik.

Abban azonban igaza van Szűcsnek, hogy ha engedélyezik, meg kell keresni a sírt, legalábbis újra meg kell próbálni feltárni Petőfi holttestének maradványait. Példája Török Aurélt idézve, Schilleré lehet, akinek a holttestét megkeresték, és ezt Goethe is nagyon helyeselte.

Négy tömegsír jöhet szóba, ahogy ezt már Dienes Andrásról tudjuk. A legnagyobb (Török Aurél adata) Segesvár közelében, távol az országúttól egy kukorica-földön van, amit az emlékezők virágokkal beültettek. A többi három Héjjasfalva tőszomszédságában terül el. Az egyik közülük egy szász ember mai közlése szerint felismerhetetlen állapotban van, noha Szűcs Gábor is azt írja, ott lehet Petőfi eltemetve. Török Aurél 36 év múltán azt állította, hogy nem lehet már megtalálni a sírt. A mai technika sok mindenre képes, erre utal Kerényi Ferenc Petőfi életrajzában; a földradaros megoldást javasolja. Ehhez a földet sem kell felásni.

Dolgozata e pontján Szűcs kitér arra, hogyan történhet meg a tetem azonosítása. Kortárs emlékezők leírását figyelembe véve kell majd a csontok maradványait megvizsgálni. A kutatók közül itt hiányolom Várkonyi Nándor író és irodalomtörténész könyvét Petőfi arcáról – persze az indokolt, hogy kortársakat, többek közt Jókait idézi a szerző. A vizsgálathoz minden kétséget kizáróan DNS-vizsgálat kell, ahogy ez felmerült a szibériai női csontváz előkerülésekor is. De itt még nem tartunk. Kerényi Ferenc sajnos már nem él, aki 2004-ben másokkal együtt szeretne volna megvalósítani az újabb helyszíni kutatásokat. A munkacsoport vezetője Kedves Gyula hadtörténész lett volna. A feltárásokat a román fél nem ellenezte, de az anyagiakat teljes egészében Magyarországnak kellett volna állnia. Így az expedíció nem jöhetett létre.

Szűcs Gábor könyve tudós és újságírói ambíciókat együtt alkalmazva egy dologra mindenképpen jó. Felhívja a figyelmet egy újabb expedíció szükségességére. Ehhez azonban pénzt teremteni ebben a gazdasági helyzetben nagyon nehéz lesz. A könyv egy-két nyelvhelyességi botlástól eltekintve stilisztikailag helyesen van megírva.

Ratzky Rita